

ARTUR HAMRYSZCZAK* – LUBLIN

[Recenzja]: Robert Danieluk SJ, Lidia Potykanowicz-Suda, *Kardynał Stefan Wyszyński współzałożyciel i protektor Papieskiego Instytutu Studiów Kościelnych*, Rzym 2020, ss. 88

Publikacja o charakterze albumowym powstała z okazji beatyfikacji kard. Stefana Wyszyńskiego, prymasa Polski. Książkę otwiera słowo wstępne Rektora Papieskiego Instytutu Studiów Kościelnych ks. Henryka Droździela SJ. Po nim umieszczono artykuł Lidii Potykanowicz-Suda *Kardynał Stefan Wyszyński a Papieski Instytut Studiów Kościelnych – przegląd źródeł*, w którym autorka omówiła najważniejszą spuściznę archiwalną dotyczącą kontaktów kardynała z PISK, zachowaną w archiwum Instytutu. W tekście ukazano najważniejsze wydarzenia z działalności placówki, w które wpisał się Prymas Tysiąclecia jako jej protektor. Kolejne przywoływane wydarzenia są ilustrowane licznymi zdjęciami przedstawiającymi przebieg zdarzeń oraz najważniejsze dokumenty związane z PISK, m.in. akt erekcyjny Instytutu Studiów Kościelnych z 1958 r. (w języku łacińskim) czy też fragment maszynopisu dziennika Instytutu.

Artykuł rozpoczyna się od przypomnienia okoliczności erekcji w dniu 8 września 1958 r. w Rzymie Instytutu Studiów Kościelnych. Placówka powstała z inspiracji kard. Stefana Wyszyńskiego jako Prymasowska Delegatura Ośrodka Archiwów, Bibliotek i Muzeów Kościelnych przy KUL. Na jej czele stanął ks. Eugeniusz Reczek SJ, który od 1957 r. kierował Ośrodkiem ABMK¹. Celem po-

---

* Artur Hamryszczak – dr historii, adiunkt, Ośrodek Archiwów, Biblioteki i Muzeów Kościelnych, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II

e-mail: artur.hamryszczak@kul.pl

<https://orcid.org/0000-0002-2578-9971>

¹ Zob. M. Dębowska, *Ośrodek Archiwów, Bibliotek i Muzeów Kościelnych Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II 1956-2006*, Lublin 2006, s. 35-38; też, Eugeniusz Reczek TJ – pierwszy kierownik Ośrodka Archiwów Bibliotek i Muzeów Kościelnych, w: *W służbie nauki, wartości i wychowania. Szkice biograficzne o lubelskim środowisku naukowym*, red. R. Skrzyński, M. Łobacz, B. Borowska, Lublin 2015, s. 215-233; L. Grzebień, *Reczek Eugeniusz*, w: *Encyklopedia wiedzy o jezuitach na ziemiach Polski i Litwy. 1564-1995*, Kraków 1996, s. 563-564; A. Hamryszczak, *Reczek Eugeniusz SJ*, w: *Encyklopedia 100-lecia KUL*, red. E. Gigilewicz, t. 2, Lublin 2018, kol. 255-256.

wołanej instytucji było zbieranie, opracowywanie i udostępnianie archiwaliów dotyczących Polski, przechowywanych w archiwach watykańskich i rzymskich. Doświadczenie ks. E. Reczka wyniesione z Ośrodka ABMK oraz jego pasja naukowo-dokumentacyjna szybko przyniosła wymierne efekty naukowe. Skutkowało to podpisaniem umowy w 1962 r. pomiędzy Prowincją Wielopolsko-Mazowiecką Towarzystwa Jezusowego a kard. S. Wyszyńskim dotyczącą powołania centralnego instytutu badań i studiów kościelnych, finansowanego przez prymasa. W następnym roku wynajęto pomieszczenia w klasztorze Sióstr św. Józefa w Rzymie przy ul. Mecenate 37. Dzięki temu zorganizowano pracownię dokumentacyjną i mikrofilmową oraz czytelnię. Z czasem adaptowano nowe pomieszczenia, dzięki czemu m.in. w 1967 r. otwarto własną kaplicę. Wzrosła również liczba pracowników naukowych do trzech osób. Oprócz rejestracji poloników, rozpoczęto także mikrofilmowanie wybranych archiwaliów.

Siedzibę Instytutu Studiów Kościelnych kilkakrotnie odwiedzał kard. Stefan Wyszyński podczas swojego pobytu w Rzymie (1963, 1965, 1968, 1974). Z wizyt tych zachowała się bogata spuścizna fotograficzna, która jest prezentowana na łamach albumu.

Oprócz działalności dokumentacyjnej Instytut w 1964 r. podjął się przygotowania materiałów do obchodów Millenium Chrztu Polski, w ramach serii wydawniczej *Sacrum Poloniae Millenium*. Działalność ta spotkała się z dużym uznaniem i poparciem ze strony kard. S. Wyszyńskiego, który wpisał ją do prowadzonego w Polsce od 1957 r. programu duszpasterskiego przygotowującego uroczystości milenijne.

W 1968 r. Instytut Studiów Kościelnych rozpoczął organizowanie cyklicznych konferencji, odczytów i prelekcji. Ich uczestnikami były osoby życia społecznego i kulturalnego polskiego Rzymu oraz hierarchowie przybywający z ojczyzny, np. kard. Karol Wojtyła. Tak prężnie rozwijającemu się ośrodkowi dokumentacyjno-badawczemu, dzięki staraniom kard. S. Wyszyńskiego, watykańska Kongregacja Nauki Katolickiej w dniu 17 grudnia 1970 r. nadała status papieskiego instytutu, stąd też nowa nazwa: Papieski Instytut Studiów Kościelnych (PISK) / Pontificium Institutum Studiorum Ecclesiasticorum.

Po śmierci ks. E. Reczka SJ w dniu 11 lutego 1971 r. nowym kierownikiem PISK został od 29 kwietnia 1971 r. ks. dr Hieronim Fokciński SJ², który kontynuował działalność poprzednika. Wydawnictwo Instytutu publikowało książki w ramach serii *Studia Ecclesiastica* oraz *Życie i Wiara*. Ukazały się również w 1972 r. publikacje autorstwa kard. S. Wyszyńskiego: *W sercu stolicy* i *Z gniazda Orłąt*.

Dzięki pomocy kard. S. Wyszyńskiego papież Paweł VI udostępnił Instytutowi część budynku przy Piazza Benedetto Cairoli 117, gdzie od 1 marca 1974 r. PISK funkcjonuje nieprzerwanie do dnia dzisiejszego.

Istotnym wydarzeniem w funkcjonowaniu Instytutu było otwarcie 12 lutego 1976 r. filii (Punktu Informacyjnego) w Warszawie, przy ul. Rakowieckiej 61. Udostępniano tam kwerendzistom rzymskie archiwalia PISK w postaci mikrofil-

---

² A. Hamryszczak, *Ks. dr Hieronim Fokciński SJ (1937-2018)*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne”, 110 (2018) s. 543-546.

mów i mikrofisz. Rozpoczęto również wydawanie biuletynu „Informationes”³, który na bieżąco miał informować o podejmowanych pracach dokumentacyjnych PISK.

Działalność Instytutu uległa intensyfikacji po wyborze Karola Wojtyły na papieża Jana Pawła II w 1978 r. Odtąd placówka pełniła rolę nieoficjalnej ambasady kulturalno-naukowej polskiego Kościoła, przybliżając sylwetkę nowego papieża i historię „dalekiego kraju”. W dniu 8 lutego 1981 r. Jan Paweł II odwiedził PISK, spotykając się z jego pracownikami i zapoznając się z działalnością placówki. Klamrą spajającą dzieje Instytutu Studiów Kościelnych, od założenia przez kard. S. Wyszyńskiego w dniu 8 września 1958 r., do śmierci prymasa 31 maja 1981 r., była pośmiertna wystawa w PISK otwarta w dniu 12 czerwca 1981 r. poświęcona protektorowi.

Uzupełnieniem poprzedniego tekstu jest artykuł współautora albumu, ks. Roberta Danieluka SJ *Początki i rozwój Papieskiego Instytutu Studiów Kościelnych – wspólne dzieło kard. Stefana Wyszyńskiego i o. Eugeniusza Reczka SJ*. W swoim wywodzie autor sięga do biografii ks. E. Reczka SJ, który w 1950 r. przyjął święcenia kapłańskie z rąk kard. S. Wyszyńskiego. Po rocznym kierownictwie Ośrodka Archiwów, Bibliotek i Muzeów Kościelnych przy KUL (1957), ks. E. Reczek SJ wyjechał za granicę, aby poznać funkcjonowanie podobnych ośrodków naukowych i poszukiwać poloników. W 1958 r. kard. S. Wyszyński zlecił mu zorganizowanie w Rzymie Instytutu Studiów Kościelnych. W Wiecznym Mieście ks. E. Reczek SJ początkowo prowadził samodzielnie prace dokumentacyjne, będąc jednym pracownikiem nowo powołanej instytucji. Dodatkowo wszystkie materiały, w postaci m.in. kartotek repertoryjnych, gromadził w swoim pokoju zakonnym w rzymskiej siedzibie jezuitów. Z czasem, dzięki zabiegom kard. S. Wyszyńskiego, w 1962 r. na siedzibę Instytutu zostały wynajęte pomieszczenia przy via. Mecenate 37, a także zatrudniono pracowników. Widząc duże efekty pracy ks. E. Reczka SJ, kard. S. Wyszyński zapewnił stałe wsparcie finansowe placówce. Często również odwiedzał Instytut podczas swoich wizyt w Rzymie, żywo interesując się prowadzonymi pracami dokumentacyjnymi. Ks. E. Reczek SJ prowadził również ożywioną działalność wydawniczą. Przygotował m.in. kilka tomów serii *Sacrum Poloniae Millennium*. Od 1968 r. organizował w Instytucie konferencje, wystawy, odczyty itp. Wspomniana działalność ks. E. Reczka SJ była argumentem do nadania placówce statusu papieskiej instytucji naukowej.

Prymas Tysiąclecia po śmierci ks. E. Reczka SJ w 1971 r. powiedział: „On po prostu spłonął z wysiłku w pracy. Sam się wyniszczył, ażeby Instytucja mogła żyć. Jak ziarno pszeniczne, gdy obumrze wydaje owoc stokrotnie (...) wymagał on wiele, przede wszystkim od siebie. Jego nieustępliwość i twardość (...) sprawiły, że Instytucja żyje”.

Prezentowana publikacja stanowi ważny przyczynek do poznania dziejów Papieskiego Instytutu Studiów Kościelnych w Rzymie oraz roli, jaką odegrał w jego powstaniu i działalności Prymas Tysiąclecia kard. S. Wyszyński. Na uznanie za-

³ M. Inglot, „Informationes”. *Organ Papieskiego Instytutu Studiów Kościelnych*, w: *Czasopisma archiwów, bibliotek i muzeów Kościoła Katolickiego*, red. W.W. Żurek, Lublin 2014, s. 185-201.

sługuje wysoki poziom edytorski i wydawniczy albumu, poprzez co jest to atrakcyjna publikacja, nie tylko dla badaczy przeszłości.

REFERENCES / BIBLIOGRAFIA

- Dębowska Maria, *Ośrodek Archiwów, Bibliotek i Muzeów Kościelnych Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II 1956-2006*, Lublin 2006, s. 35-38.
- Dębowska Maria, *Eugeniusz Reczek TJ – pierwszy kierownik Ośrodka Archiwów Bibliotek i Muzeów Kościelnych*, w: *W służbie nauki, wartości i wychowania. Szkice biograficzne o lubelskim środowisku naukowym*, red. R. Skrzyński, M. Łobacz, B. Borowska, Lublin 2015, s. 215-233.
- Grzebień Ludwik, *Reczek Eugeniusz*, w: *Encyklopedia wiedzy o jezuitach na ziemiach Polski i Litwy. 1564-1995*, Kraków 1996, s. 563-564.
- Hamryszczak Artur, *Ks. dr Hieronim Fokciński SJ (1937-2018)*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne”, 110 (2018) s. 543-546.
- Hamryszczak Artur, *Reczek Eugeniusz SJ*, w: *Encyklopedia 100-lecia KUL*, red. E. Gigilewicz, t. 2, Lublin 2018, kol. 255-256.
- Inglot Marek, „*Informationes*”. *Organ Papieskiego Instytutu Studiów Kościelnych*, w: *Czasopisma archiwów, bibliotek i muzeów Kościoła Katolickiego*, red. W.W. Żurek, Lublin 2014, s. 185-201.

Słowa kluczowe: Papieski Instytut Studiów Kościelnych; ks. Eugeniusz Reczek; ks. Hieronim Fokciński; Stefan Wyszyński; prymas Tysiąclecia; ABMK; Informatones